Η αποτροπή αποτελεί τον καλύτερο οδηγό

ΔΕΣΠΩ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΛΙΒΑΝΙΟΥ:

Απαιτείται να γίνει ένας εξ υπαρχής ολιστικός σχεδιασμός, με στόχο την επίτευξη μηδενικής ανοχής, σε όλες τις μορφές της βίας

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην Αντιγόνη Σολομωνίδου-Δρουσιώτου
antigoni.drousiotou@phileleftheros.com

Το ζητούμενο είναι η αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας, κι η προσοχή του νομοθέτη να είναι στραμμένη προς μια πιο παιδοκεντρική προσέγγιση. Αυτά αναφέρει η νέα Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού, Δέσπω Μιχαηλίδου - Λιβανίου. Τονίζει πως απουσιάζει η πρόνοια για αποτελεσματικούς και μόνιμους μηχανισμούς συμμετοχής του παιδιού για θέματα που το επηρεάζουν. Θεωρεί πως η εκτελεστική εξουσία και ο νομοθέτης οφείλουν να εμπλέξουν το παιδί κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που το αφορούν, τηρώντας την αρχή της συμμετοχής. Επισημαίνει πως πρέπει να προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε εκείνες τις προϋποθέσεις, ώστε να δώσουμε τη δυνατότητα στα παιδιά να διεκδικήσουν τα ίδια, τα δικαιώματά τους, αλλά παράλληλα να τηρούν τις υποχρεώσεις τους και να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων παιδιών και ενηλίκων. Για να μπορέσουν όμως να εκφραστούν ελεύθερα, όπως λέει, θα πρέπει να τα στηρίξουμε και να τα ενδυναμώσουμε, γι' αυτό χρειάζεται πάρα πολλή δουλειά και προσπάθεια.

Η αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας είναι το ζητούμενο

-Περιμένατε τον διορισμό σας στη θέση της Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού;

-Όχι. Δεν ήταν μόνο ξαφνικό αλλά και αναπάντεχο. Είχα έναν ακόμη χρόνο μπροστά μου για να αφυπηρετήσω, ήμουν προσηλωμένη στη δουλειά μου και κάτι τέτοιο ήταν εκτός ορίζοντα.

-Με τι σκέψεις αναλάβατε;

-Σκέψεις και συναισθήματα ανάμεικτα. Από τη μία, η πρόωρη εγκατάλειψη της θέσης του δικαστή, μετά από τριάντα ένα χρόνια και από την άλλη, το πέρασμα σε μιαν άλλη θέση με πολλές προκλήσεις, προσκλήσεις και ευθύνη.

-Η επιτυχής θητεία σας στην υπηρεσία της δικαιοσύνης, είναι μια γνώση που θα βοηθήσει;

-Η εμπειρία μου και η γνώση που συσσώρευσα μέσα στα χρόνια, είναι σίγουρα πολύτιμη και ιδιαίτερα υποβοηθητική, μιας και το αντικείμενο προστασίας είναι ταυτόσημο. Αφορά σε αναγνώριση και προστασία δικαιωμάτων, μόνο που αυτή τη φορά, αφορά στα δικαιώματα του παιδιού.

-Πώς κύλησαν οι πρώτοι μήνες;

-Τον πρώτο μήνα και το μισό του δεύτερου, θα έλεγα, είχα συνεχή ενημέρωση από τους λειτουργούς του Γραφείου και με την πολύτιμη συνεργασία της πρώτης λειτουργού, Μαρίας Ρούσσου, ενημερώθηκα για το εύρος και το είδος των παραπόνων που εξετάζει το γραφείο. Στη συνέχεια ασχολήθηκα με τη μελέτη των προηγούμενων Ετήσιων Εκθέσεων και Πορισμάτων του Γραφείου για να μορφώσω τις δικές μου απόψεις.

-Ποια η πρόκληση;

-Φαίνεται, απ' ό,τι μέχρι σήμερα έχω αξιολογήσει, πως ενώ έχουν γίνει κάποια βήματα και έχουν ληφθεί διορθωτικά μέτρα από τα αρμόδια Υπουργεία και Υπηρεσίες, όπως από το ΥΕΠΚΑΝ, το ΥΠΑΝ και το Υπουργείο Υγείας, εντούτοις, πολλά ακόμα θα πρέπει να γίνουν.

-Ποια μεγάλα θέματα είναι ανοικτά;

-Πολλά θέματα εξακολουθούν να απασχολούν το Γραφείο. Με απασχολεί ιδιαίτερα η βία, σε όλες τις μορφές και σε όλους τους χώρους, μέσα στην οικογένεια, απέναντι στο ίδιο το παιδί, η έμφυλη βία, όπου το παιδί γίνεται μάρτυρας και αποδέκτης της, στον χώρο του σχολείου (bullying) και στον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο.

-Τι απαιτείται να γίνει;

-Κατά την κρίση μου αυτό που απαιτείται να γίνει είναι ένας εξ υπαρχής ολιστικός σχεδιασμός, με στόχο την επίτευξη μηδενικής ανοχής, σε όλες τις μορφές της βίας. Ένας σχεδιασμός, που θα προστατεύεται το θύμα, στην προκειμένη περίπτωση τα παιδιά. Η αποτροπή αποτελεί τον καλύτερο οδηγό, έστω και αν τα αποτελέσματά της αργούν να φανούν. Η αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας είναι το ζητούμενο. Εκπαιδευτικά προγράμματα στα σχολεία, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από την προσχολική ηλικία, δυνατόν να λειτουργήσουν προληπτικά έναντι σε κάθε μορφής βίας. Ακόμη και σεξουαλικής παρενόχλησης ή και διαδικτυακής βίας.

-Ποια παράπονα δέχεστε καθημερινά;

-Η γονεϊκή αποξένωση είναι ένα άλλο μεγάλο ζήτημα και αφορά σε μεγάλο αριθμό διαζευγμένων ατόμων. Το Γραφείο γίνεται καθημερινά δέκτης παραπόνων από γονείς, που ζητούν τη βοήθεια ή την παρέμβαση της Επιτρόπου, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα έλλειψης επικοινωνίας παιδιού - γονέα, και της κατάφωρης παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού. Το ζητούμενο είναι η αποκατάσταση της σχέσης παιδιού - γονέα, που έχει διαταραχθεί ή έχει επηρεαστεί αρνητικά, από τη στάση του γονέα με τον οποίο το παιδί διαμένει. Η προσφυγή στο δικαστήριο και η έκδοση διαταγμάτων επικοινωνίας παραμένει σε πολλές περιπτώσεις αναποτελεσματική. Όταν τα διατάγματα επικοινωνίας που εκδόθηκαν από το Δικαστήριο, ηθελημένα δεν τηρούνται, από τον ένα γονιό που με τη στάση του ή την πλύση εγκεφάλου που κάνει στο παιδί, προσπαθεί να το αποξενώσει. Έχουν διατυπωθεί σε εκθέσεις του Γραφείου από την πρώην Επίτροπο, ήδη από το 2012 και επαναλήφθηκαν το 2018, αρκετά πρόσφατα δηλαδή. Πολλές από τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις του Γραφείου, όπως διαπίστωσα και εξ ιδίων, έχουν υλοποιηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη. Παρά ταύτα, πολλά ακόμα απαιτούνται να γίνουν και που δύσκολα μπορούν να αναδειχθούν μέσα από την κουβέντα μας.

> *Να ενδυναμώσουμε τα παιδιά ώστε να εκφραστούν ελεύθερα*

-Τι μπορεί να τονιστεί;

-Αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι η ανάγκη της υποχρεωτικής εφαρμογής της αξιολόγησης του συμφέροντος του Παιδιού, σε κάθε περίπτωση, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που το αφορούν, όπως καθορίζει η νομολογία της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού και η εισαγωγή ενός εργαλείου που θα παρέχει τη δυνατότητα στις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, αναλόγως της περίπτωσης (π.χ. ΥΚΕ, ΥΨΥ), να αξιολογούν τον κίνδυνο της κάθε περίπτωσης. Προσωπικά πιστεύω πως θα πρέπει να εξεταστεί και εξετάζεται και από το Γραφείο μου, η δυνατότητα λειτουργίας εξειδικευμένων προγραμμάτων έγκαιρης παρέμβασης σε ξεχωριστές δομές. Όπου εκεί να συστεγάζονται όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες, για να τηρείται η διατμηματική συνεργασία ώστε να επιτευχθεί ο καλύτερος δυνατός συντονισμός και πιο αποτελεσματική προς το συμφέρον του παιδιού αντιμετώπιση της κάθε περίπτωσης. Κάτι αντίστοιχο που γίνεται στο Σπίτι του Παιδιού, που η μέχρι σήμερα πορεία του δείχνει να λειτουργεί αποτελεσματικά και οι πρακτικές που ακολουθούνται να κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση.

-Ποια είναι η θέση του παιδιού στην κυπριακή κοινωνία, σε ποιο βαθμό θα λέγατε σήμερα ότι διασφαλίζονται τα δικαιώματα των παιδιών;

-Όσον αφορά στο θεσμοθετημένο νομικό πλαίσιο θα έλεγα πως διασφαλίζονται ικανοποιητικά. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως μιλούμε για ανθρώπινα δικαιώματα, όπως προστατεύονται από το Σύνταγμα, που διασφαλίζει όλα τα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων βεβαίως και των παιδιών. Εκείνο που ενδεχομένως χρειάζεται να ρυθμιστεί, και εδώ θα πρέπει να στραφεί η προσοχή του νομοθέτη, είναι μια πιο παιδοκεντρική προσέγγιση. Το ίδιο θα έλεγα πως ισχύει και τους ρυθμιστικούς κανονισμούς. Και εκεί απαιτούνται κάποιες παρεμβάσεις, βελτιώσεις ή τροποποιήσεις ώστε να γίνουν πιο φιλικοί για το παιδί και την οικογένεια, π.χ. η διαδικασία και η εξασφάλιση πιο εύκολης πρόσβασής τους στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας ή όπως π.χ. η προτεινόμενη από το Υπουργείο Εργασίας Σύσταση Ομάδας Κοινωνικών Λειτουργών της Γειτονιάς.

-Τι απουσιάζει;

-Εκείνο που απουσιάζει είναι η πρόνοια για αποτελεσματικούς και μόνιμους μηχανισμούς συμμετοχής του παιδιού, για θέματα που το επηρεάζουν. Η εκτελεστική εξουσία και ο νομοθέτης οφείλουν να εμπλέξουν το παιδί, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων που το αφορούν, τηρώντας την αρχή της συμμετοχής. Πρέπει να προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε εκείνες τις προϋποθέσεις, ώστε να δώσουμε τη δυνατότητα στα παιδιά να διεκδικήσουν τα ίδια τα δικαιώματά τους, αλλά και την ίδια στιγμή να τηρούν τις υποχρεώσεις τους και να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων παιδιών και ενηλίκων.

-Πώς αντιδρούν τα ίδια τα παιδιά μπροστά στην ευκαιρία να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και πόσο το Κράτος ακούει τη φωνή τους;

-Το δικαίωμα στη συμμετοχή και το δικαίωμα των παιδιών να ακουστούν είναι αλληλένδετα. Όταν τους δίνουμε το δικαίωμα να ακουστούν σε ένα ελεύθερο περιβάλλον, μπορούμε να τα καταλάβουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τις ανάγκες τους. Για να μπορέσουν, όμως, να εκφραστούν ελεύθερα, θα πρέπει να τα στηρίξουμε και να τα ενδυναμώσουμε και γι' αυτό χρειάζεται πάρα πολλή δουλειά και προσπάθεια.

-Τι κάνατε γι' αυτό;

-Το Γραφείο έχει δημιουργήσει τη δική του ιστοσελίδα καθώς και λογαριασμό στο Facebook, όπου τα παιδιά μπορούν να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους. Υπάρχει επίσης η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου, με την οποία γίνονται προγραμματισμένες συναντήσεις κάθε χρόνο και όπου η Επίτροπος έχει την ευκαιρία να διαβουλευθεί με τα παιδιά, να ακούει και να συλλέγει τις απόψεις τους για θέματα που τα αφορούν και στη συνέχεια να τις προωθεί για να ληφθούν υπόψη από τους αρμόδιους κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Γίνεται ταυτόχρονα και εκπαίδευση και ενδυνάμωση, ως προς τα παιδιά, ώστε να μπορέσουν ελεύθερα να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Εδώ θέλω να σταθώ λίγο ακόμα, γιατί είναι σημαντικό και αφορά στη διαδικασία επιλογής των παιδιών της ΟΕΣ που γίνεται με κλήρωση μεταξύ των παιδιών που έδειξαν ενδιαφέρον να συμμετάσχουν, από κάθε επαρχία, έτσι ώστε να διασφαλίζεται κατά το δυνατόν η συμμετοχή ίσου αριθμού αγοριών και κοριτσιών και παιδιών από διάφορες ηλικιακές ομάδες. Μικρός αριθμός θέσεων δίνεται χωρίς κλήρωση σε παιδιά που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού ή από περιβάλλοντα με μειωμένες ευκαιρίες συμμετοχής σε τέτοια προγράμματα.

ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

-Ποιοι οι δικοί σας σχεδιασμοί;

-Για να σας απαντήσω θα έπρεπε να βάλετε στο τέλος της συνέντευξης «to be continued...». Με δύο λόγια και μια πρόταση, θα πω, να διασφαλίσω τα δικαιώματα των παιδιών, σε όλο τους το εύρος και να δοκιμάσω, με τη βοήθεια των ικανότατων λειτουργών του Γραφείου, την ανάπτυξη μιας κουλτούρας σεβασμού για την προστασία των δικαιωμάτων τους και για το συμφέρον τους.

Να βοηθήσουμε τα παιδιά να αναπτύξουν κριτική σκέψη

-Το πρόβλημα της παιδικής πορνογραφίας λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις στην Κύπρο;

-Είναι γεγονός πως ολοένα αυξάνονται τα κρούσματα παιδικής πορνογραφίας, θέμα που δεν αφορά μόνο την Κύπρο, αλλά είναι παγκόσμιο και συνδέεται άμεσα με τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο. Λόγω της εύκολης πρόσβασης και της ανωνυμίας που δίνει στον χρήστη, μετατρέπεται πολλές φορές σε μέσο και όπλο για πραγματοποίηση παράνομων δραστηριοτήτων, όχι μόνο για την ανάρτηση παιδικού πορνογραφικού υλικού και τη διάδοσή του, αλλά και για χρηματοδότηση άλλων επικίνδυνων παράνομων δραστηριοτήτων: όπως για εμπορία όπλων, ναρκωτικών και εμπόριο προσώπων. Οι ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι τα παιδιά, αποτελούν την πρώτη στόχευση των παράνομων. Παρόλα αυτά, οι ενέργειες της Ομάδας Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, σε συνεργασία με Διεθνής Οργανισμούς, όπως η Ιντερπόλ, εντοπίζουν και αντιμετωπίζουν κατόπιν πληροφοριών, την ανάρτηση πορνογραφικού υλικού και σε τελευταία ανάλυση τον χρήστη - δράστη.

-Πώς μπορούν να προστατευτούν τα παιδιά;

-Δεδομένης της διάδοσης του διαδικτύου ανάμεσα στα παιδιά, διεθνείς οργανισμοί και εθνικοί θεσμοί, έχουν προχωρήσει σε συστάσεις και εισηγήσεις, ώστε να διασφαλίζει στα παιδιά, την πρόσβαση σε ένα ασφαλές και φιλικό γι' αυτά περιβάλλον. Είναι ευθύνη των ιδίων των γονιών, του σχολείου αλλά και της ευρύτερης κοινότητας, να προστατεύσει τα παιδιά από τις απειλές που κρύβονται στο διαδίκτυο.

-Ανησυχητικά και τα κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης και ενδοοικογενειακής βίας;

-Ο νόμος περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 [N19(I)2014], περιλαμβάνει ικανές πρόνοιες, που αφορούν την προστασία του Παιδιού από τη σεξουαλική εκμετάλλευση μέσω διαδικτύου, ποινικοποιώντας την προώθηση της παιδικής πορνογραφίας, την άγρα παιδιών ή την πρόσκληση ή και πρόταση σε ένα παιδί το οποίο δεν έχει φτάσει σε ηλικία συναίνεσης, να συμμετέχει σε πορνογραφική παράσταση. Από τις πολύ πρόσφατες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου, παρατηρείται αυξητική τάση των ποινών που επιβάλλονται. Χρειάζεται όμως και εμείς οι ίδιοι, να επικεντρωθούμε στην εκπαίδευση των παιδιών και να τα εφοδιάσουμε με τις απαραίτητες γνώσεις, να τα βοηθήσουμε να αναπτύξουν κριτική σκέψη, ώστε να χειρίζονται με ασφάλεια τις δυνατότητες που προσφέρει ένα ισχυρό εργαλείο, όπως το διαδίκτυο. Η σεξουαλική παρενόχληση και η βία απέναντι στα παιδιά, είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη φυσική τους αδυναμία και την κοινωνική τους εξάρτηση από τους ενήλικες.

> ***Ανησυχητική η αυξητική τάση που παρουσιάζει η μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ ανάμεσα στους ανηλίκους.***

-Στη σημερινή εποχή στις περισσότερες περιπτώσεις, ο δράστης προέρχεται από το στενό οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον της οικογένειας;

-Ναι, είχα την ευκαιρία να αναφερθώ επανειλημμένα σε πρόσφατες τηλεοπτικές μου συνεντεύξεις, ότι οι γονείς θα πρέπει να διδάξουν στα παιδιά τους ότι έχουν δικαίωμα στο σώμα τους, ότι έχουν δικαίωμα να λένε όχι όταν δεν θέλουν να τα αγγίξουν, να τα φιλήσουν ή να τα αγκαλιάσουν. Θα πρέπει να καλλιεργήσουν το κατάλληλο περιβάλλον όπου θα νιώσουν άνετα, να μιλήσουν μαζί τους, να εκφράσουν τις ανησυχίες τους, ακόμη και τη δυσκολία τους να πουν όχι στην περίπτωση ενός επεισοδίου με ενήλικα. Ακόμα και τα πιο μικρά παιδιά, αν τους επιτρέψουμε να μιλήσουν και αν τα ακούμε, χωρίς να θεωρούμε τα λόγια τους ως κουβέντες «παιδιών», έχουν κάτι να μας πουν. Στις μέρες μας, πρέπει να προσέξουμε ιδιαιτέρως σε ποιον αφήνουμε τη φύλαξη των παιδιών μας, σε ποιού τα χέρια το εμπιστευόμαστε. Και το σχολείο έχει να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην ενδυνάμωση των παιδιών, ώστε να μπορέσουν να μιλήσουν για οποιοδήποτε περιστατικό. Επαναλαμβάνομαι ίσως αλλά και πάλι θέλω να τονίσω την ανάγκη της εισαγωγής της Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης από την προσχολική ηλικία ως μέτρο ενδυνάμωσης του παιδιού αλλά και πρόληψης.

-Υπάρχουν και άλλα σοβαρά θέματα;

-Βεβαίως που πρέπει να μας ανησυχήσουν και που δεν τους δίνουμε την ίδια βαρύτητα. Πρόκειται για την αυξητική τάση που παρουσιάζει η μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ ανάμεσα στους ανηλίκους. Η οικογένεια που έχει τον πρώτο λόγο, θα πρέπει να δώσει το παράδειγμα και να βάλει όρια και απαγορεύσεις στο παιδί. Η προώθηση σχετικής νομοθεσίας ως προς την πώληση αλκοολούχων ποτών σε ανήλικους, κινείται προς την σωστή κατεύθυνση.

-Βιώνουν την αδιαφορία μας τα παιδιά που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες όπως πρόσφυγες, παιδιά του δρόμου, παιδιά θύματα κάθε μορφής βίας;

-Δεν θα συμφωνούσα με μια τόσο απόλυτη διατύπωση. Πρώτα θέλω να διευκρινίσω ότι στην Κύπρο δεν υπάρχουν παιδιά του δρόμου. Παρατηρείται εποχιακά Πάσχα και Χριστούγεννα και είναι εισαγόμενο. Για αυτό τον λόγο τα μέτρα που λαμβάνει η Αστυνομία δεν είναι και αποτελεσματικά. Όσον αφορά τους πρόσφυγες και τα παιδιά που υφίστανται τη βία, δεν υπάρχει αδιαφορία. Εκείνο που απουσιάζει, είναι η συνέχεια της προσοχής μας, του ενδιαφέροντος και της φροντίδας μας. Ως κοινωνία αντιδρούμε συναισθηματικά και κινούμαστε κατά περίπτωση πυροσβεστικά αναλόγως του περιστατικού που βλέπει το φως της δημοσιότητας. Και εδώ πάλι είναι θέμα αντιστάσεων, νοοτροπίας και κουλτούρας του καθενός από εμάς αλλά και της ευρύτερης κοινότητας.